

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

גליון 2

פרשת שמות

ברכות ט' - ט"ו

מהו הסוד שחזקיהו ידע?

והוא הבין שבדווקא ה' מביא את הצדיקים למצבים של מצוקה - עד שהם מרגישים מוקפים וסגורים ללא מוצא - רק כדי שיתפללו וישוועו אליו.

ה' היה יכול להציל את אברהם שכלל לא יכנס לכבשן האש... ושהאימהות לא תהינה עקרות... ושהמצריים יתיאשו מלרדוף אחרי היהודים...

אבל היתה מטרה ותכלית לכל המצבים הללו - להקיף אותם מכל כיוון ולשלול כל סיכוי להצלה טבעית - עד שיצווחו 'אבא הצילני'.

חזקיהו שהיה מודע לזאת, ברגע שראה שהמצב נואש, הבין שכל המטרה של המחלה היא כדי להביא אותו ליהשמיעיני את קולך - ולכן קבע שבדיוק זו העת שבה 'אל ימנע עצמו מן הרחמים'.

א"ל כבר נגזרה עליך גזירה א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. (י.)

נתאר לעצמנו את המצב המדובר - המחלה נראית סופנית, התחזית הגרועה ביותר מובטחת בנבואה. היתכן עדין לתת פתח תקוה? היש למה לצפות? האם לא הגיוני יותר להשלים עם המצב ולקבל יסורים באהבה?

מסביר **הגאון רבי ירוחם ממיר זצוק"ל** שחזקיהו ידע את הסוד ש'הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים!'

האם יש עניין לא ליהנות מאחרים?

מסביר **מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל** תחילה נתבונן מדוע רבי בכה? הרי גדלותם של צדיקים אינה סיבה לבכות אולי להפך... ומסתמא מהניסים הוא לא התפעל שהרי הקטן שבתלמידיו יכל להחיות מתים [ע"ז י:].

וע"כ צריך לומר שרבי הבחין כאן ב'מדרגה גבוהה בגדלות האדם', והוא אחז שאינו עומד בדרגה הזו, ולכן הוא בכה!

ובזה מיושב שודאי מעיקר הדין אין חשש איסור להנות מאחרים כמבואר בגמ' דידן, שהרי אם להנות מאחרים היה נחשב 'תקלה' - רבי לא היה מתפעל, שה' לא מביא תקלה לידי צדיקים, והוא גם יוכל להגיע למעלה הזו. אלא מדובר ב'מעלה מיוחדת', שרבי פנחס בן יאיר ניסה להסתיר אותה.

רבי לא היה בוכה על דברים קטנים, ברור שהיה כאן דבר גדול מאוד, כי מעלה רוחנית זה דבר נצחי! אמנם אנחנו לא בדרגות הללו, אבל אנחנו צריכים ללמוד מכך להצטער מעט על הדרגות הרוחניות שעדיין לא זכינו להגיע אליהם.

אמר אביי ואיתימא ר' יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי. (י:) לכאורה בגמ' בחולין (ז:) משמע שיש מעלה לא להנות מאחרים.

מסופר שם שרבי הזמין את רבי פנחס בן יאיר להתארח אצלו, ורבי פנחס בן יאיר דחה אותו - שעתה הוא ממחר לפדיון שבויים.

וכשחזר רבי פנחס בן יאיר, ה' זימן לו להכנס לביתו של רבי מהפתח שבו היו פרידות לבנות [שמכתן קשה ואינה מתרפאת], וכך היה לו תואנה לסרב להזמנה של רבי.

רבי הפציר בו שישעך אצלו, עד שנעשה נס ויגבה טורא בינייהו [התרומם הר גבוה ביניהם, והבדילן], 'בכה רבי, ואמר: מה בחייהן כך, במיתתן על אחת כמה וכמה'.

משמע שרבי פנחס בן יאיר סבר שיש ענין לא להנות מאחרים, וצריך להבין מה ההבדל מהגמ' אצלנו?

פ"ל התולדה פזופה עינמו תולין לז' פזופה אחרים
 הגאון רבי מאיר אורלנסקי שליט"א מספר שפעם נכנס עם סבו למשיגיה הגאון **רבי מאיר חדש** זצוק"ל, והמשיגיה פתח מדרש רבה [ויקרא ל"ו ג'] והקריא לו את דברי רבי פנחס - "כל מי שעושה מצוה ומבקש ליטול שכרו עליה מיד ליד לא ינקה רע, רשע ואינו מניח לבניו כולם".
 והוסיף - 'אנחנו בתור סבים, צריכים לחשוב לא רק על עצמינו, אלא להשאיר זכויות לילדים'.
 [בשיחותיו היה המשיגיה רגיל להוכיח מהמדרש הזה שגם אדם שמדקדק כראוי בכל מעשיו, אם חושב רק על עצמו, המדרש קורא לו רשע! (חובת האדם בעולמו)]

מהי שלוה אמיתית?

מהו המראה המיוחד שעורר את התפעלותו של בלעם?

אומר **הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א** רואים מכאן שהעדר דאגה - אינה שלוה, חוסר מודעות - איננו שקט, אי תשומת לב - איננו ביטחון!

שלוה - היא דווקא זו הקיימת למרות הדאגה, שקט - הוא דווקא הבא על אף המודעות המלאה, וביטחון הוא דווקא הבא בעיקבות תשומת הלב.

אלו המפילים תחינתם מידי לילה בתפילת 'המפילי' - וקוראים מעומק הלב - 'האירה עיני פן אישן המוות', ובכל זאת ישלווים

אמר ר' אבהו בן זוטרתאי אמר רב יהודה בר זבידא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, ומפני מה לא קבעו? משום טורח צבור. מ"ט? ... אלא אמר ר' יוסי בר אבין משום דכתיב בה האי קרא "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו". (יב:)

וברש"י כרע שכב. דדמי ל'בשכבך ובקומך' שהקדוש ב"ה שומרנו בשכבנו ובקומנו לשכב שלוים ושקטים כארי וכלביא.

לכאורה יפלא וכי שאר האומות, כולם חייבים להיות מוטרדים יותר? ומה עם ריבואי ריבואות בעלי חיים, שאף הם נמים את שנתם בשלוה?

ושקטים', לא תתכן גבורה כזאת אלא בעקבות אמונה שלמה וביטחון עילאי, ב'מחזיר נשמות לפגרים מתים'. רק מי שמקבל עליו עול מלכות שמים, ובוטח בה', זוכה לשלוח ושקט, והיא היא קריאת שמע!

כתוספת וכהדגמה ל'שלוח' - מתאר את שאירע עם מרן הגרי"ז זצוק"ל בהיותו בוורשא בתחילת המלחמה, כאשר הצטופף יחד עם כמה עשרות אנשים בבית עם קירות עבים, שהיו מחסה מהפצצות הנאצים.

איש מהנאספים שם לא העז ללבוש בגדי לילה, מחשש שמא לא יספיק לחזור ולהתלבש, היחידי שלבש בגדי לילה, היה מרן זצוק"ל.

לפליאת המארח [מר טנצמן] הקריא מתוך קריאת שמע - 'אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני, את התפילה הזו דוד אמר בשעה הקשה של הבריחה מאבשלום... וסיים 'אני שכבתי ואישנה' - זה עם בגדי לילה!

זה 'שלוח' אמיתית - בביטחון של 'הקיצותי כי ה' יסמכני'!

מי מתאים להיות אב לכל העולם?

של יהדות נצחית ומוצקה - דווקא אז נעשה מוכשר יותר למלא תעודה של 'אב לכל העולם'.

כשהיהודי שלם ברוחו ובנשמתו - וזיו איקונין שלו מאיר באור תורתו, מתקיים בו 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך'. ככל שהיהודי יותר בעל 'צורה יהודית' נעשה חביב יותר באומות ומעורר כבוד וחביבה, וכשמשנה את צורתו הוא מעורר לעג ואיבה.

אברם הוא אברהם - בתחילה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו. (ג')

לכאורה קודם המילה היה אברהם יותר מתאים להיות 'אב לכל העולם', שהרי המילה היא סמל של התבדלות מכל העולם!

מסביר הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצוק"ל [בעל השרידי אש] שאדרבא מכאן רואים שרק אחרי שאברהם הוטבע במטבע

מדוע מזכירים שירה בגאולה?

כי השירה נבעה ממדרגת האמונה הגדולה שכנסת ישראל זכה לה באותה שעה, וההודאה היא גמר הגאולה!

ולכן כשרוצים להזכיר יציאת מצרים תמיד מוסיפים גם להזכיר את השירה, בשחרית 'על זאת שבחו אהובים', בערבית 'לך ענו שירה בשמחה רבה', ואפילו כשמוזכר בקצרה צריך להוסיף 'ושרנו לך', שמודים על שזכינו להתרומם ולהתעלות לדרגה הגבוהה הזו של אמירת שירה, שהיא תכלית הגאולה.

והא בעי לאדכורי יציאת מצרים? דאמר הכי: מודים אנחנו לך ה' אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים ועשית לנו נסים וגבורות על היס ושרנו לך. (ד')

צריך להבין מדוע כשצריך להזכיר יציאת מצרים מוסיפים להזכיר גם את השירה ולומר גם 'ושרנו לך'?

מסביר הגאון רבי שמואל יעקב בורשטיין זצוק"ל שהשירה אינה תוצאה של הגאולה והישועה, אלא אדרבא היא סיבת הגאולה והיציאה ממצרים!

כך גם מבואר ברש"י על הפסוק 'עת הזמיר הגיע, וקול התור נשמע בארצנו' וז"ל: עת הזמיר הגיע - שאתם עתידים לומר שירה על היס. קול התור - קול שהגיע זמן יציאתכם ממצרים.

מה המעלה של המדקדק בקריאת שמע?

א"ר חמא ברבי חנינא כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם. (ט"ו:)

צריך להבין מה הבעיה כשאדם מכוון היטיב, אך לא מבטא זאת כראוי בחיתוך האותיות - וכי ה' בוחן כליות ולב, ח"ו לא מבין מה הוא רוצה לומר?

מסביר הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל שהיות ואנחנו נמצאים בעולם המעשה, עיקר תכלית ועבודת האדם היא ה'מעשים'!

גם אם אדם יחשוב מחשבות נעלות ועליונות, אם לא הקפיד כראוי על קיום המעשים, לא קיים את הנדרש ממנו.

ומה שכתוב שהכל הולך אחר כוונת הלב - היינו רק כשעשה את המעשה עם כוונת הלב, המעשה יותר חשוב.

לכן מי שמקפיד על ה'מעשה' של קריאת שמע, שיהיה מושלם ותמים ללא פגימה וחיסרון קל שבקלים זוכה שמצננין לו את הגיהנם. (אור יחזקאל דרכי העבודה עמ' צ"ר)

[וע"ע מ"ב ס"י ס"ב שכתב שהוא מידה כנגד מידה - כנגד החוס הטבעי שנגרם לו מהמאמץ יצננו לו את הגיהנם].

פרשת שמות

וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֹכָן אֶת הָעִבְרִיּוֹת וַרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים אִם בֶּן הוּא וְהִמַּתֶּן אֹתוֹ וְאִם בַּת הוּא וְנָזַיתָ:

וברש"י: לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אצטגנינו שעתיד להוולד בן המושיע אותם.

הדבר צריך ביאור, ממה נפשך אם פרעה האמין לאצטגנינו שישראל יושעו, ומושיען אמור להולד בקרוב, א"כ הרי לא יצליח להרוג אותו, ואם לא מאמין בהם, מדוע צריך להרוג דווקא את הזכרים?

מסביר הגאון רבי אברהם יצחק ברזל שליט"א עפ"י הגמ' בברכות דף י. שכאשר חזקיהו חלה וישעיהו בא להוכיחו על שלא עסק בפריה ורביה, ענה חזקיהו "משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו", וגם כאן ניתן לתמוה אם הוא 'ראה' איך חשב לבטל את הגזירה?

אלא צריך לומר, שיש גזירות שנגזרו 'על תנאי', שאם יוולדו לחזקיהו בנים הם ירשיעו, אך כל זמן שלא יתחתן אין לגזירה על מה לחול.

כך גם פרעה חשב, שאם יצליח לגרום שמושיעם של ישראל לא יולד, ישראל לא יושעו, ולכן ציוה להרוג את כל הזכרים.

ועכשיו נבין מדוע המילדות כ"כ טרחו לשפר את הולד, כי הם רצו להיות בטוחים שהולד יהיה בר קיימא, כדי שיחול עליו שם של מושיע ישראל.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

נשמח לקבל שיחות ושיעורים מתורת רבותינו.